150

Ekim 2015

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

YUNANİSTAN'DA SULAR DURULMUYOR: ÜÇÜNCÜ KURTARMA PAKETİ, SİYASİ KRİZ VE ERKEN SEÇİM

Büşra ÇATIR, İKV Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

YUNANİSTAN'DA SULAR DURULMUYOR:
ÜÇÜNCÜ KURTARMA PAKETİ, SİYASİ KRİZ VE ERKEN SEÇİM

Yunanistan'da son 6 yıldır devam eden borç krizi uzun soluklu bir siyasi krize dönüşmüş durumda. Yunanistan'da merkez sol ve sağ partilerin kriz ile ilişkilendirilmesi, Yunan halkını alternatif arayışlara iterken, ocak ayında yapılan seçimler sonucunda, Radikal Sol Koalisyon Syriza'nın lideri Alexis Tsipras, hükümeti kurmakla görevlendirilmişti. Halkın umut bağladığı Tsipras'ın ise kreditör kurumlara karşı koyamadığı ve kurtarma paketinin koşulu olarak öne sürülen önlemleri almayı kabul ettiği görüldü.

Tsipras'ın yeni kurtarma paketine imza atmasının ardından 25 Syriza milletvekilinin istifa etmesi, ülkede yeni bir siyasi kriz yaşanmasına yol açtı. 20 Ağustos 2015 tarihinde, Başbakan Tsipras'ın istifa etmesi ise Yunanistan'da yeni bir erken seçimin habercisi oldu. Yunanistan'daki ekonomik krizin son 6 yıldır şiddetini artırarak devam etmesi ve yeni bir siyasi krize dönüşmesi hiç şüphesiz Avrupa kamuoyunda Avrupa entegrasyon sürecine olan inancı da sarsıyor. Son dönemde yaşanan mülteci krizinin Schengen Alanı'na olan etkileri de düşünüldüğünde, Birliğin kurulduğu günden bugüne en başarılı politika alanlarını oluşturan bu iki alanın sarsılmaya devam etmesi gelecek yıllarda Avrupa projesini tehlikeye atabilir.

GENEL TESPİTLER

- Yunanistan'da 2009'dan bu yana yaşanan ekonomik kriz son yıllarda bir siyasi krize dönüştü.
- 25 Ocak 2015 tarihinde gerçekleşen erken seçimde kurtarma paketi karşıtı söylemiyle iktidara gelen Syriza lideri Alexis Tsipras'ın kreditör kurumların öne sürdüğü sert önlemleri kabul ederek yeni bir kurtarma paketine imza atması, Yunanistan kamuoyunda büyük bir hayal kırıklığına neden oldu.
- Yeni kurtarma paketine ilişkin anlaşmanın ardından Syriza milletvekilleri partiden istifa ederek, yeni bir parti kurdu. İstifaların ardından Yunan Parlamentosunda koltuk sayısı azalan Syriza lideri Tsipras'ın erken seçime gidileceğini açıklamasıyla 20 Eylül 2015 tarihinde Yunanistan'da son altı yılda beşinci erken seçim gerçekleşti.
- Tsipras oyların yüzde 35,5'ini alarak yeniden Başbakanlık koltuğuna oturdu; ancak, seçim öncesindeki söyleminin aksine tek başına iktidar olma şansını yakalayamadı. Yeni hükümet Syriza ve Bağımsız Yunanlar koalisyonundan oluşuyor.
- Seçim sonucunun Tsipras için yeni bir zafer olduğu söylenebilir; ancak, seçim öncesinde Tsipras'ın yeni bir koalisyon hükümeti kurmak istemediğine ilişkin açıklamaları göz önüne alındığında, sonuçların Tsipras için bir ölçüde hayal kırıklığı yarattığını söylemek de mümkün.
- Yunan halkının uzun dönemde borç krizinin etkilerini hafifletecek sol eğilimli bir partiyi iktidarda görmek istediği söylenebilir.
- Yunanistan'daki siyasi kriz hiç şüphesiz Avrupa entegrasyon sürecini de etkiliyor. Bu krizler nedeniyle AB vatandaşlarının AB'ye ve AB entegrasyon sürecine olan inancı azalıyor.
- AB'nin kurulduğu günden bugüne en önemli kazanımlarından biri olan ortak para biriminin Yunanistan kriziyle, Schengen alanının da mülteci kriziyle sarsıldığı göz önüne alındığında, AB karar alıcılarının Avrupa projesinin devamı için bu iki alanda yaşanan sorunlara acil çözüm bulması gerekiyor.

Yeni Kurtarma Paketinden Erken Seçime Uzanan Süreç

Yunanistan ile Avro Grubu, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) oluşan kreditör kurumlar arasında 13 Temmuz 2015 tarihinde anlaşmaya varılan Üçüncü Kurtarma Paketi, Yunan Parlamentosu, Avro Grubu Maliye Bakanları ve bazı Avro Alanı ülkelerinin ulusal parlamentoları tarafından onaylanmasının ardından yürürlüğe girdi. 86 milyar avroluk Üçüncü Kurtarma

Paketi'nin ilk bölümünün Yunanistan'a verilmesiyle Yunanistan AMB'ye olan 3,2 milyar avro tutarındaki borç ödemesini, 20 Ağustos 2015 tarihinde gerçekleştirdi[1].

Hatırlanacağı üzere, 5 Temmuz 2015 tarihli referandumda Yunan halkının yüzde 62'si kreditör kurumlarla görüşülen yeni kurtarma paketinin koşullarına "hayır" demişti. Referandum sonrasında Başbakan Alexis Tsipras'ın ağır koşullar içeren Üçüncü Kurtarma Paketi'ni kabul etmesi, Syriza'nın seçmen tabanında büyük hayal kırıklığına neden oldu. Tsipras aynı zamanda, göreve geldiği ocak ayından bu yana kreditör kurumlarla yürütülen borç görüşmelerinde seçim öncesindeki vaatlerinin aksine, kreditörlerin sunduğu koşulları kabul etmesi nedeniyle partisi tarafından da sert bir şekilde eleştirildi. Parti içindeki anlaşmazlıklar, referandumun ardından Maliye Bakanı Yanis Varoufakis'in istifasını açıklamasıyla daha büyük bir ölçeğe taşındı[2]. Tsipras'ın, Brüksel bürokrasisinin sınırlarını zorlayan tavırları ve görüşmelerdeki taviz vermez tutumuyla dikkat çeken Varoufakis'i saf dışı bırakarak anlaşmaya zemin hazırladığına ilişkin kanı güçlendi.

14 Ağustos 2015 tarihinde Yunan Parlamentosu'nda kurtarma paketine ilişkin yapılan oylamada çıkan 64 "hayır" oyunun 31'inin Syriza milletvekilleri tarafından verilmesi de parti içinde Tsipras'a karşı büyüyen tepkiyi kanıtlar nitelikte oldu. Üçüncü Kurtarma Paketi'nin 64 "hayır" ve 11 "çekimser" oya karşı 222 "evet" oyuyla kabul edildiği oylamada, kendi partisinin desteğini kaybeden Tsipras'ın muhalefet partilerinin desteğini alması gerekti[3]. Tsipras kendisine yöneltilen eleştirilerle ilgili, "hayatta kalma veya intihar etme" seçenekleriyle karşı karşıya olduklarını belirtirken, kurtarma paketinin şartlarının Yunanistan'ın mevcut durumda elde edebileceği en iyi seçenek olduğunun altını çizdi. Tsipras'ın "hayatta kalma veya intihar etme" olarak özetlediği iki seçenek, 2010 yılında Yunanistan'ın ilk kurtarma paketinin altında imzası olan, dönemin Başbakanı George Papandreou'nun kurtarma paketi talebini "kurtuluş ile çöküş arasındaki basit seçim" olarak adlandırmasını akıllara getirdi.

20 Ağustos 2015 tarihinde Başbakan Tsipras ulusal bir kanalda yaptığı konuşmada, istifa ettiğini ve erken seçime gidileceğini açıkladı. Tsipras böylece, Yunanistan'da son altı yılda beşincisi gerçekleştirilecek genel seçimi ilan etmiş oldu. Yaptığı açıklamada, 25 Ocak seçimlerinin kendisine verdiği siyasi yetkinin sona erdiğini belirten Tsipras, hükümet programına devam edebilmek için Yunan halkının onayının alınmasının ahlaki ve siyasi bir sorumluluk olduğunun altını çizdi. Tsipras'ın istifa ve erken seçim kararının, 26 Ocak seçimleri öncesindeki kurtarma paketi karşıtı söyleminin tam tersini yansıtan,

---

[1] "Greece Pays Back ECB With First Eurozone Bailout Funds", *Wall Street Journal*, 20.08.2015, http://www.wsj.com/articles/greece-pays-back-ecb-with-first-eurozone-bailout-funds-1440059868, Erişim Tarihi: 23.08.2015.

[2] "Greece debt crisis: Finance Minister Varoufakis resigns", *BBC*, 06.07.2015, http://www.bbc.com/news/world-europe-33406001, Erişim Tarihi: 23.08.2015.

[3] "Greek Parliament approves third bailout but SYRIZA rebellion grows", *Kathimerini*, 14.08.2015, http://www.ekathimerini.com/200565/article/ekathimerini/news/greek-parliament-approves-third-bailout-but-syriza-rebellion-grows, Erişim Tarihi: 23.08.2015.

yeni kurtarma paketi yanlısı tutumuna ilişkin halkın desteğini almak istemesinden kaynaklandığını söylemek mümkün.

Tsipras'ın istifa kararının ardından Yunan siyasetinde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise, 25 Syriza milletvekilinin istifa ederek yeni bir parti kurması oldu. İstifa eden milletvekillerinin yaptığı ortak açıklamada, Tsipras tarafından imzalanan kurtarma paketini desteklemedikleri ve Syriza'nın radikal sol programını devam ettirmek amacıyla yeni kurulan Halk Partisi'ne (*Leiki Anotita*) katıldıkları belirtildi. Yunanistan'ın Avro Alanı'ndan çıkmasını ve eski para birimi Drahmi'ye geri dönmesini savunan Syriza'nın eski Enerji Bakanı Panagiotis Lafazanis liderliğinde kurulan Halk Partisi, bütçe kesintilerinin ve vergi oranlarının artırılmasının ekonomik toparlanma için sürdürülebilir olmadığını savunuyor[4].

Tsipras'ın Üçüncü Zaferi

20 Eylül 2015 tarihinde gerçekleşen seçimde Yunan halkı, Tsipras'a bir yıl içinde üçüncü defa onay verdi. Seçimlerde Syriza oyların yüzde 35,5'ini alarak Parlamentodaki koltukların 145'ini almaya hak kazandı. Öte yandan, 25 Ocak 2015 tarihindeki erken seçimde olduğu gibi Syriza bu seçimde de tek başına iktidar olma şansını yakalayamadı. Parlamentoda yeterli çoğunluğu sağlayacak 151 koltuktan 145'ini alan Syriza, yine bir önceki seçimde olduğu gibi Bağımsız Yunanlar (ANEL) ile koalisyon hükümeti kurdu[5]. Bu açıdan bakıldığında, seçim sonucunun Tsipras için yeni bir zafer olduğu söylenebilir; ancak, seçim öncesinde Tsipras'ın yeni bir koalisyon hükümeti kurmak istemediğine ilişkin açıklamaları göz önüne alındığında, sonuçların Tsipras için bir ölçüde hayal kırıklığı yarattığını söylemek de mümkün. Aynı zamanda, Syriza'nın yeni dönemde Parlamentoda yalnızca 10 koltuğu olan Bağımsız Yunanlar ile koalisyon hükümeti kurması, parti içinde yeniden anlaşmazlıkların çıkması ve olası istifalar durumunda hükümetin yeterli çoğunluğu sağlayamamasına zemin oluşturabilir.

Tsipras'ın kreditör kurumlarla yeni bir kurtarma paketi anlaşması imzalamasının ardından istifa eden eski Enerji Bakanı Panagiotis Lafazanis liderliğindeki Halk Partisi ise oyların yalnızca yüzde 2,8'ini aldı. Böylece, istifalarıyla erken seçime zemin hazırlayan aktörlerden biri olan eski Syriza milletvekilleri yüzde 3 seçim barajının altında kalarak yeni dönemde Parlamentoya giremedi. 20 Eylül erken seçiminin asıl kaybedeni ise Yeni Demokrasi Partisi oldu. Seçimden yalnızca iki gün önce yayımlanan kamuoyu yoklamalarında, Syriza ile oldukça yakın oy alacağı öngörülen Yeni Demokrasi Partisi, oyların yüzde 28'ini alarak Parlamentoda sadece 75 koltuk alabildi.

---

[4] "Greece crisis: Syriza rebels form new party", *BBC*, 21.08.2015, http://www.bbc.com/news/world-europe-34014083, Erişim Tarihi: 23.08.2015.

[5] Financial Times, "Syriza secures clear victory in Greek general election", 21.09.2015, http://www.ft.com/intl/cms/s/0/168f32da-5f5c-11e5-9846-de406ccb37f2.html#axzz3nCbOJ8s5, Erişim Tarihi: 21.09.2015.

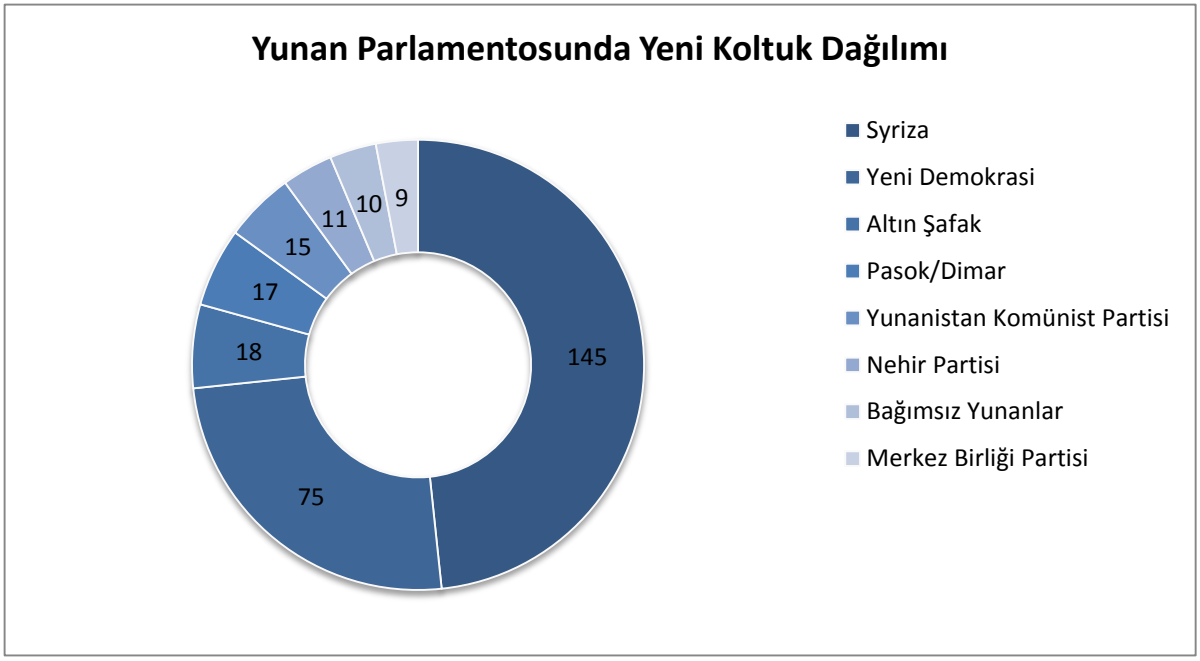

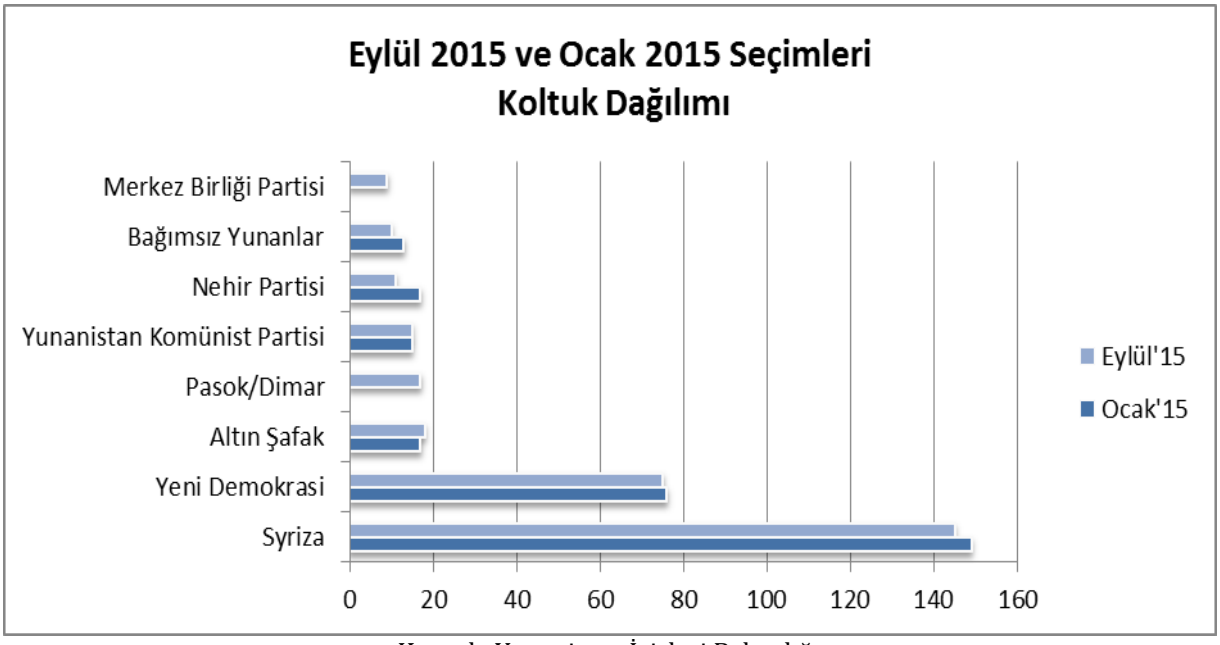

Kaynak: Yunanistan İçişleri Bakanlığı

Yunan halkının 5 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleştirilen referandumda kurtarma paketinin şartlarına yüzde 62 oranında "hayır" dediği göz önüne alındığında, aynı kurtarma paketine imza atan Alexis Tsipras'ı tekrardan Başbakanlık koltuğuna oturtması oldukça dikkat çekici. Bu açıdan bakıldığında Yunan halkının uzun dönemde borç krizinin etkilerini hafifletecek sol eğilimli bir partiyi iktidarda görmek istediği söylenebilir.

Öte yandan, erken seçimin Tsipras'ın istifasından bir ay gibi kısa bir süre sonra gerçekleşmesinin kararsız seçmeni Syriza'ya oy vermeye yöneltmiş olma olasılığı da

yüksek. Tsipras'ın istifasının ardından gerçekleştirilen kamuoyu araştırmalarında Yunan kamuoyunun yüzde 68'i, Tsipras'ın tekrardan erken seçime gitmesini doğru bulmadığını belirtti. Aynı zamanda, erken seçim yaklaşırken yapılan anketlerde kararsız olduğunu söyleyenlerin oranı, seçimin en büyük rakipleri Syriza ve Yeni Demokrasi Partisi'nin oy oranlarından daha yüksek çıktı. Böylece, seçimin sonuçlarını kararsız seçmenin belirleyeceğine ilişkin kanı güçlendi[6]. Her ne kadar seçim yaklaşırken gerçekleştirilen anketlerde kararsızların oranı azaldıysa da seçimin Tsipras'ın istifasının hemen ardından gerçekleşmesinin, yeni kurtarma paketi nedeniyle hayal kırıklığına uğrayan seçmenleri yeni bir alternatif olmaması nedeniyle tekrardan Syriza'ya oy vermeye yöneltmiş olabileceğini söylemek mümkün.

Yunan Siyasetinin En Düşük Seçime Katılım Oranı

20 Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen erken seçime ilişkin dikkat çeken en önemli ayrıntılardan biri ise seçime katılım oranı oldu. 20 Eylül erken seçimine katılım oranı Yunan siyasetinde kaydedilen en düşük katılım oranı olarak kayıtlara geçti. Bu durumun temel nedeni ise hiç şüphesiz Yunan seçmeninin bir yıl içinde üçüncü defa sandığa gitmesi. Aynı zamanda, 5 Temmuz 2015 tarihinde düzenlenen referandumda yeni kurtarma paketine karşı çıkan yüzde 62 oy oranına rağmen Tsipras'ın kreditör kurumlarla yeni bir kurtarma paketine imza attığı düşünüldüğünde, Yunan halkının verdiği oyların ülkedeki gidişatı değiştireceğine olan inancını kaybetmiş olduğunu söylemek de mümkün.

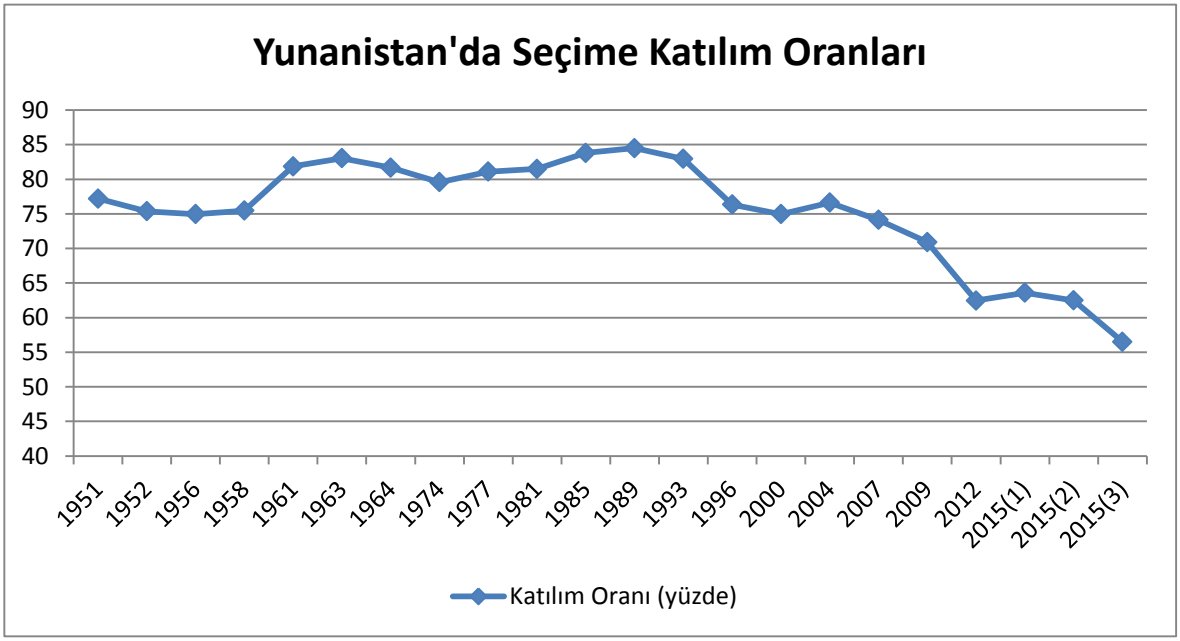

Kaynak: *International Institute for Democracy and Electoral Assistance*

[6] The Guardian, Indecision replaces hope in buildup to Greek elections, http://www.theguardian.com/world/2015/aug/31/greek-election-syriza-finds-indecision-in-place-of-hope, Erişim Tarihi: 21.09.2015.

Yunanistan Krizi ve Avrupa Entegrasyonu

Yunanistan'daki siyasi krizin Avrupa entegrasyonuna olan etkileri hiç şüphesiz göz ardı edilemeyecek nitelikte. 34 yıl önce Birliğe katılan bir üye ülkenin, bugün yaşadığı ekonomik ve siyasi kriz belki de AB'de atılması gereken yeni adımlara ilişkin sinyaller veriyor. Yunanistan ve kreditör kurumlar arasında uzun süren müzakereler sırasında Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'ın Avrupa projesine olan inancı güçlendirmek için "Avro Alanı Hükümeti" kurulmasına ilişkin çağrıda bulunması da bu durumun bir göstergesi[7]. Avrupa entegrasyonunun bir açıdan yaşanan krizlere karşı bulunan çözümlerle ilerlediği düşünüldüğünde, yeni bir krizin gündemde olduğu ancak henüz çözümün bulunmadığı görülüyor.

Bugün gelinen noktada, 19 ülkeden oluşan ortak para birimi alanında, ekonomi ve maliye politikalarında uyum sağlanmasının ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkıyor. Bir üye ülkenin Avro Alanı'na katılma kararını vermesi, Maastricht Kriterleri olarak bilinen uyum kriterlerini sadece bir defaya mahsus olarak yerine getirmesi anlamına gelmiyor. Bundan çok daha kapsamlı yeni bir dönemi ifade eden Avro Alanı'na katılma süreci, söz konusu AB üyesi devletlerin ekonomi ve maliye politikalarını AB kriterleri doğrultusunda ve etkin sonuçlar verecek şekilde uyumlaştırmalarını da gerektiriyor. Yani ülkelerin tüm politika yapım süreçlerini ve siyasetlerini, Avro Alanı ülkesi olarak yeniden tasarlamalarını ve Avro Alanı'nın kuralları ile uyumlu hale getirmelerini zorunlu kılıyor.

AB'nin bu alanda daha önce muğlak olan ortak yönetişim kurallarını güçlendirerek olumlu adımlar attığını söylemek mümkün. Bilindiği üzere, dengeli bütçe açıklarının ve kamu borcunun kontrol altına alınması gibi konularda Avrupa Komisyonu, Adalet Divanı ve AMB gibi uluslarüstü kurumlar yetki sahibi olarak, ulusal politikaları denetleyebiliyor ve bütçeleri gözden geçiriyor. Bu yeni düzenlemeler, ulusal egemenlik anlayışı açısından da son derece kapsamlı bir dönüşüme işaret ediyor. Avro Alanı'na giren ülkeler, ekonomi ve maliye politikalarında münhasır karar alma ve politika oluşturma yetkilerini uluslarüstü düzeyde yeniden tanımlıyor.

Tüm bu süreç hiç şüphesiz ulusal siyaseti de derinden etkiliyor. Yeni dönemde atılan adımların seçmenler için de kabul edilebilir olması demokratik meşruiyet açısından büyük önem taşıyor. Bu noktada ise ekonomik ve parasal birlik kurallarına uyum sağlayabilmek için belirli taahhütler veren hükümetler bu taahhütlere ilişkin kendi vatandaşlarını ikna etmek konusunda sorunlar yaşıyor. Kemer sıkma olarak adlandırılan söz konusu önlemler, özellikle alt ve orta gelire sahip gruplar üzerinde büyük etki yaratırken hükümetlerin gelecek için olumlu beklentiler oluşturacak politikaları gündeme getirmesi gerekiyor. Söz konusu politikaların gündeme gelememesi veya

[7] "Hollande calls for the creation of a euro zone government", *Reuters*, 19.07.2015, http://uk.reuters.com/article/2015/07/19/uk-eurozone-france-idUKKCN0PT0B220150719, Erişim Tarihi: 22.09.2015.

verilen taahhütlerin yerine getirilememesi durumunda ise, Yunanistan örneğinde de olduğu gibi, siyasi krizlerin ortaya çıkması kaçınılmaz oluyor.

AB üye ülkelerinin ve özellikle Avro Alanı'ndaki ülkelerin, iç siyasette kendi halkları nezdinde yaşadıkları sıkıntılara AB nezdinde çözümler bulunması gerektiği ise açık. Aksi takdirde, vatandaşların AB'ye ve Avrupa entegrasyonuna olan inancı sarsılıyor. Temmuz ayında yayımlanan AB kamuoyu anketi Eurobarometre'nin Bahar 2015 sayısı bu açıdan oldukça çarpıcı veriler içeriyor[8]. Yunanistan'da mayıs ayı içinde gerçekleştirilen kamuoyu araştırmasının verilerini içeren son Eurobarometre anketinin sonuçlarına göre, Yunan halkının yüzde 97'si ülke ekonomisinin "çok kötü" durumda olduğunu düşünüyor. Gelecek 12 ayda ülke ekonomisinin gidişatının "iyi" olacağını düşünenlerin oranı yüzde 23 iken, "kötü" olacağını düşünenlerin oranı yüzde 46.

Yunanistan'ın yaşadığı ekonomik krizin boyutu göz önüne alındığında ülkenin geleceğine ilişkin ortaya çıkan karamsar tablonun yanı sıra diğer sorulara verilen cevaplar, Yunan halkının AB'ye olan inancının da sarsılmış olduğunu gösteriyor. AB'ye ve ulusal kurumlara duyulan güvene ilişkin sorulan soruda, Yunan halkının yüzde 73'ünün AB'ye güvenmediği görülüyor. Diğer AB üye ülkelerinde ise bu oran ortalama yüzde 46. Aynı zamanda, Yunan halkının yalnızca yüzde 50'si kendini AB vatandaşı hissettiğini belirtirken, diğer AB ülkelerinin vatandaşlarında bu oran yüzde 67'ye çıkıyor.

Yunanistan'da yaşanan ekonomik ve siyasi krizin AB vatandaşları ve Avrupa entegrasyonu üzerindeki etkileri, hiç şüphesiz gelecekte AB'ye katılmak isteyen aday ülkelere de yansıyor. İngiltere'nin AB üyeliğini gelecek yıllarda referanduma götürecek olması, radikal sol ve sağ partilerin Avrupa genelinde yükselişte olması ve AB ülkelerinin mülteci krizine karşı tutumu gibi farklı alanlarda AB'nin karşılaştığı sorunların aday ülkelerde AB üyeliğine ilişkin olumlu bir etki bıraktığını söylemek oldukça zor. Bu nedenle, AB'nin bugün karşılaştığı sorunlara etkin çözümler bulması yalnızca AB vatandaşlarının gözünde değil, AB'nin demokrasi, insan hakları ve ekonomi gibi alanlarda çıpa rolü üstlendiği Türkiye gibi tüm aday ülkelerde de AB'nin temel değerlerine ilişkin güveni tazeleyecektir.

[8] Avrupa Komisyonu, "Standard Eurobarometer 83", http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_fact_el_en.pdf, Erişim Tarihi: 23.09.2015.